

Naslov članka/Article:

PARIŠKA MIROVNA KONFERENCA

PARIS PEACE CONFERENCE

Avtor/Author:

Dr. Gregor Antoličič

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Zgodovina v šoli št. 2/2019, letnik 27

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2019

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Dr. Gregor Antoličič
Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU

PARIŠKA MIROVNA KONFERENCA

Dr. Gregor Antoličič
Milko Kos Historical Institute ZRC SAZU

PARIS PEACE CONFERENCE

Simbolična slika vojaka na polju rdečega maka. Rdeči mak je cvetel med trupli padlih vojakov na zahodni fronti, zato predstavlja spomin na padle vojake med prvo svetovno vojno.

(Vir: Shutterstock.)

IZVLEČEK

S koncem prve svetovne vojne in razpadom nekaterih držav so se ob vprašanju vojne krivde in reparacij pojavila tudi vprašanja v zvezi z vzpostavitvijo novih meja. Zmagovite velesile so se zaradi tega odločile za sklic mirovne konference, ki je od začetka leta 1919 naprej potekala v Parizu. Kot del jugoslovanske delegacije so na konferenci sodelovali tudi slovenski predstavniki. Slednji so se zavzemali predvsem za ohranitev enotnosti slovenskega naseljenega prostora, ki so ga želeli obvarovati pred prevelikim razkosanjem na posamezne države. Slovenska delegacija, ki je bila strokovno izjemno dobro podkovana, pa je bila po prihodu v Pariz hitro soočena z mednarodnopolitično stvarnostjo. Svet »velikih petih«, v katerem so bile združene Velika Britanija, Francija, Kraljevina Italija, ZDA in Japonska, je bil namreč tisti gremij, ki je odločal o vseh pomembnejših sklepih pariške mirovne konference. Slovenski predstavniki tako v sklopu pogajanj svetovnih voditeljev niso uspeli prepričati, predvsem ameriškega predsednika Thomas Woodrow Wilsona, ki je med drugim za Celovško kotlino zagovarjal izvedbo plebiscita. Ključna posledica pariške mirovne konference za Slovence pa je bila izguba kar 39 odstotkov etničnega ozemlja.

Ključne besede: pariška mirovna konferenca, slovenska delegacija, vprašanja meja, Thomas Woodrow Wilson

ABSTRACT

As World War I ended and certain countries dissolved, questions regarding the demarcation of new borders arose, alongside the question of who was to blame for the war and the question of reparations. For this reason, the victorious great powers decided to convene a peace conference which was held in Paris from early 1919 onward. Slovenian representatives took part in the conference as members of the Yugoslav delegation. They mainly strove to preserve the unity of the Slovenian settlement area, wishing to protect it from being divided up among individual countries. The Slovenian delegation, which possessed great expertise, was confronted with the situation in international politics soon after arriving in Paris. The Council of the »Big Five«, which comprised Great Britain, France, the Kingdom of Italy, USA and Japan, was the guild that made all the important decisions at the Paris Peace Conference. Thus, during the negotiations, Slovenian representatives were unable to convince the world leaders, particularly the US President Thomas Woodrow Wilson who, among other things, advocated holding a plebiscite for the Klagenfurt Basin. The key consequence of the Paris Peace Conference for Slovenia was the loss of as much as 39 percent of its ethnic territory.

Keywords: Paris Peace Conference, Slovenian delegation, question of borders, Thomas Woodrow Wilson

UVOD

V začetku novembra 1918 so se končali spopadi na bojiščih prve svetovne vojne. Za Slovence je tedaj postal izjemno pomemben podpis vojaškega premirja med Avstro-Ogrsko in antanto, do katerega je prišlo 3. novembra 1918 v Villi Giusti pri Padovi.¹ Vojaško premirje je napovedalo dokončni konec bojev in hkrati omogočilo vrnitev stotisočih vojakov v njihove domove. Toda tudi položaj v zaledju se je v začetku novembra temeljito spremenil. Posamezni narodi habsburške monarhije so začeli ustanavljati lastne države, s tem pa je starodavna monarhija postopno razpadla na nacionalne segmente, ki so jo sestavljali. Slovenci so se tedaj 29. oktobra najprej pridružili Državi Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se je z združitvijo s Kraljevino Srbijo in Kraljevino Črno goro že 1. decembra 1918 preoblikovala v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.² Vojna in habsburška monarhija sta bili konec leta 1918 že preteklost, toda nastanek novih držav je s seboj prinesel mnogo novega konfliktnega naboja. V slovenskem primeru to najbolje dokazujejo spopadi na Spodnjem Štajerskem in Koroškem. Da po vojni ne bi izbruhnila nova vojna oz. nove vojne, so se antantne sile odločile za izvedbo mednarodne mirovne konference, v sklopu katere bi predvsem določili vojne krivce in jim izstavili račun za vojno škodo, hkrati pa tudi uredili vsa odprta mejna vprašanja. Na tej podlagi je prišlo v začetku leta 1919 v Parizu do sklica pariške mirovne konference. Slednja je postala simbol povojne podobe Evrope, temelj mnogih mirovnih pogodb 20. stoletja, a za mnoge hkrati tudi glavni razlog oz. »orožje« za revanšistično politiko.³

ZAČETEK POGAJANJ V PARIZU

Pariška mirovna konferenca je bila uradno sklicana 18. januarja 1919. Države udeleženke konference so se delile v dve skupini. Prvo so sestavljale zmagovite velesile Velika Britanija, Francija, ZDA, Kraljevina Italija in Japonska. Predvsem prve štiri države in njihovi predstavniki so igrali ključno vlogo pri urejanju povojne podobe Evrope. David Lloyd George (Velika Britanija), Georges Clemenceau (Francija), Thomas Woodrow Wilson (ZDA) in Vittorio Orlando (Kraljevina Italija) so bili možje, ki so krojili podobo tedanjega sveta. Svet »velikih petih«, pri globalnih vprašanjih je namreč sodelovala tudi Japonska, se je sestajal tajno, v svojih rokah pa je združeval izjemno moč in vpliv, saj je samo ta gremij lahko sprejemal končne odločitve in sklepe konference. Drugo, večjo skupino, v katero je spadala tudi delegacija Kraljevine SHS, so tvorile države udeleženske konference, katerih predstavniki oz. delegati so lahko le predlagali zadeve ali obveščali svet »velikih petih« ter sodelovali na plenarnih sestankih in komisijah. Zaradi tega so se delegati teh držav izjemno trudili pri vzpostavljanju stikov s predstavniki »velikih petih«, da bi tako za svoje države izpogajali čim boljše mirovne pogoje.⁴

PARIŠKA MIROVNA KONFERENCA IN SLOVENC

Kot del antantnih sil je, kot že zgoraj omenjeno, na pariški mirovni konferenci sodelovala tudi delegacija Kraljevine SHS, ki pa je v prvih mesecih trajanja pogajanj imela precej težav. Zaradi združitve Države SHS in Kraljevine Srbije delegacija Kraljevine SHS zaradi nasprotovanja Kraljevine Italije sprva ni bila mednarodno priznana.⁵ Glavni cilj jugoslo-

¹ Svojišak, P., Antoličič, G. (2018). *Leta strahote. Slovenci in prva svetovna vojna*. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 233, 362–364.

² Rahten, A. (2016). *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije. Slovenska politika v času zadnjega habsburškega vladarja Karla*. Celje – Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, str. 173.

³ Himmelreich, B. (1993). Slovenski člani jugoslovanske delegacije na pariški mirovni konferenci 1919–1920. V: *Celjski zbornik*. Celje: Osrednja knjižnica Celje, str. 163–180, tu 163 (dalje: Himmelreich: Slovenski člani jugoslovanske delegacije).

⁴ Rahten, A. (2011). Wilsonova srečanja in razhajanja s Slovenci. V: *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev/Les Cinq Grand set la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes*. Rahten, A., Šumrada, J. (ur./éds.). Ljubljana: CEP, ZRC SAZU, str. 195–219, tu 195, 196; Himmelreich: Slovenski člani jugoslovanske delegacije, str. 163.

⁵ Rahten, A. (2018). *Med Kakanijo in Wilsonio. Poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Švegla*. Celovec – Ljubljana – Dunaj: CEP, Mohorjeva založba Celovec, Založba ZRC, str. 117 (dalje: Rahten, *Med Kakanijo in Wilsonio*).

Poljsko pokopališče pri Lvivu v Ukrajini.

(Vir: Shutterstock.)

6 Prim. Bizjak, M. (2003). Umik avstro-ogrske vojske skozi slovenski prostor novembra 1918. V: *Prispevki za novejšo zgodovino*, letnik 43/1, str. 25–37.

7 Rahten, A. (2007). Pariška mirovna konferenca in Slovenci. V: *Slovenci v očeh imperija. Priročnik britanskih diplomatov na pariški mirovni konferenci leta 1919*. Petrič, E. (ur.). Mengeš: CEP, str. 26–42, tu 27 (dalje: Rahten, Pariška mirovna konferenca in Slovenci); Himmelreich: Slovenski člani jugoslovanske delegacije, str. 165.

vanske delegacije je seveda bila uveljavitev meja, ki bi bile v korist vseh narodov, ki so živeli pod okriljem Kraljevine SHS. Pri tem pa je delegaciji enako kot v primeru mednarodnopravnega priznanja precej težav povzročala Kraljevina Italija, ki je že ob umiku avstro-ogrskih enot v začetku novembra 1918 začela zasedati ozemlja, ki so ji pripadala po Londonskem memorandumu.⁶ Hkrati so delo jugoslovanske delegacije v prvi polovici leta 1919 zasenčili tudi boji na Koroškem. Kljub temu je delegacija poskušala čim bolj strokovno utemeljevati svoja stališča glede prihodnjih meja. Na pariški mirovni konferenci je imela štiri polnopravne delegate, in sicer: nekdanjega predsednika srbske vlade Nikolo Pašića, nekdanjega predsednika Jugoslovanskega odbora dr. Anteja Trumbića, srbskega poslanika v Parizu dr. Miljenka Vesnića ter nekdanjega avstro-ogrskega ministra in univerzitetnega profesorja dr. Ivana Žolgerja.⁷ Slednjega je že pred sklicem konference v Parizu Narodna vlada v Ljubljani imenovala za načelnika komisije za mirovno konferenco, katere naloga je bila zbiranje dokumentacije, na podlagi katere bi lahko Slovenci oz. njihovi predstavniki v Parizu argumentirali ozemeljske zahteve. Hkrati je že 25. decembra 1918 na pogovoru med Ivanom Žolgerjem, Antonom Koroščem in Albertom Kramerjem padla odločitev o sestavi slovenskega dela jugoslovanske delegacije. Ivan Žolger pa je skupaj s pravniškim kolegom Leonidom Pitamicem sestavil poslovnik za delegacijo. Ključna težava Žolgerja na pariški mirovni konferenci je bila njegova »avstrijska« zgodovina. Ker je v letu 1917 v vladi Ernesta viteza Seidlerja opravljal funkcijo ministra brez listnice, so ga mnogi pogajalci, predvsem Italijani, želeli zaradi tega diskreditirati. Na tej podlagi ga je italijanska delegacija pod vodstvom Vittoria Orlanda obtoževala konflikta interesov in vztrajala, da se Žolger razprav vrhovnega sveta mirovne konference ne bi

smel udeleževati. Kljub mnogim težavam in pritiskom se sestava polnopravnih delegatov Kraljevine SHS ni spremenila. Štirje polnopravni delegati jugoslovanske delegacije so imeli pravico do sodelovanja na plenumu mirovne konference, lahko so glasovali o stvareh na dnevnem redu ter podpisovali mirovne pogodbe.⁸

Celotna jugoslovanska delegacija je štela približno 110 članov, kar jo je po številčnosti postavljalo na četrto mesto med 26 državami, ki so sodelovale na mirovni konferenci. Od jugoslovanske delegacije so bile po številu večje le delegacije Velike Britanije (154 članov), Francije (137 članov) in Kraljevine Italije (124 članov). Delegacija ZDA pa je imela npr. dva člana manj kot jugoslovanska. Številčnosti slednje je do neke mere botrovalo tudi dejstvo, da je Kraljevina SHS na pariški mirovni konferenci urejala meje s kar sedmimi državami: Bolgarijo, Romunijo, Madžarsko, Avstrijo, Albanijo, Grčijo in Kraljevino Italijo. Ožji del delegacije je sestavljalo sedem članov, in sicer trije Srbi (Nikola Pašić kot predsednik, dr. Milenko Vesnić in Mato Bošković) dva Hrvata (dr. Ante Trumbić in dr. Josip Smodlaka) in dva Slovenca, ob že omenjenem dr. Ivanu Žolgerju še Otokar Rybař. Glavni tajnik jugoslovanske delegacije je bil prav tako Slovenec, dr. Bogumil Vošnjak.⁹ Slovenski del jugoslovanske delegacije je bil relativno številčen, predvsem pa strokovno izjemno dobro podkovan. Ob že omenjenem Žolgerju in Rybařju so delegacijo sestavljali še: dr. Niko Zupanič, Ivan Marija Čok, dr. Fran Kovačić, ing. Janko Mačkovšek, prof. Janko Pretnar, prof. Josip Ribarič, dr. Matija Slavič, Ivan Jerman, Milko Kramer, Vekoslav Kisovec, dr. Ivan Švegel, dr. Bogumil Vošnjak, Ivo Šubelj, Bruno Hugo Stare, Drago

⁸ Zečević, M. (1977). *Slovenska ljudska stranka in Jugoslovansko zedinjenje 1917–1921*. Maribor: Založba Obzorja, str. 215; Jenuš, G. (2011). Slovenska pričakovanja in odzivi na odločitve Velikih pet. V: *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev/Les Cinq Grand set la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes*. Rahten, A., Šumrada, J. (ur./éds.). Ljubljana: CEP, ZRC SAZU, str. 177–194, tu 183 (dalje: Jenuš, Slovenska pričakovanja); Rahten, A. (2010). Dr. Ivan Schwegel in jadransko vprašanje na pariški mirovni konferenci. V: *Acta Histriae*, št. 3, str. 691–712, tu 697 (dalje: Rahten, Dr. Ivan Schwegel); Rahten, *Med Kakanijo in Wilsonio*, str. 121–122.
⁹ Jenuš, Slovenska pričakovanja, str. 182.

(Vir: Shutterstock.)

Marušič, Alojz Šušteršič, dr. Miroslav Juvančič, dr. Lambert Ehrlich,¹⁰ Janko Hacin, Jurij Matej Trunk, Franjo Vilfan in Ivan Praprotnik. Slovenskih članov jugoslovanske delegacije je tako bilo okrog 27, kar jih je po številu delegatov uvrščalo na tretje mesto za Srbi in Hrvati. Glede na izobrazbo je bilo med slovenskimi delegati precej pravnikov in ekonomistov ter zgodovinskih in etnografskih izvedencev. Ob slednjih so delegacijo sestavljali tudi en diplomat, en jezikoslovec in dve vojaški osebi. Glavna prednost slovenskega dela delegacije sta bili njena močna strokovna podkovanost in dobra pripravljenost. Ob že omenjeni komisiji za mirovno konferenco, katere načelnik je bil dr. Ivan Žolger, je namreč že Narodni svet od avgusta 1918 naprej začel zbirati gradivo o slovenskih etnografskih mejah. Število slovenskih članov delegacije se je v času trajanja mirovne konference spreminjalo. Nekateri člani so bili v Parizu tako rekoč celotni čas pogajanj, spet drugi so bili tja poklicani za kratek čas.¹¹

Pariška mirovna konferenca je za Slovence zaradi odprtih mejnih vprašanj tako na severu, vzhodu kot tudi zahodu predstavljala velik izziv. Tedanje doživljanje zunanjepolitičnega položaja Slovencev morda najbolj slikovito prikazuje besede dr. Janka Brejca, tedanjega predsednika Deželne vlade za Slovenijo, ki je v svojem govoru ob obisku westminstrskega nadškofa kardinala Francisa Bourna 10. marca 1919 v Ljubljani med drugim dejal: »*Mali smo, Slovenci, a postavila nas je božja previdnost na eno najvažnejših točk svetovne oble. Kakor klin ali zapah smo potisnjeni med Adrijo in Nemci, vratarji smo do Sredozemskega morja. Kljub temu pa, da smo izpričali svojo trdno voljo, biti vredni drugih narodov, ki jim je do poštenja in do človečanstva vrednega razvoja, in da smo se izkazali kot vrle borce za pravico in svobodo, moramo trpeti neznosno duševno bol. Dve rani nas pečeta kakor živi ogenj: Koroška in Primorje! Eno tretjino naše zemlje ima zasedene neprijatelj, naše zemlje, ko jo ljubimo tako iskreno, da je niti eno ped ne moremo dati brez strahu, da po tej rani izkrvavimo! Ljubezen do grude je za ljubeznijo do vere najeminentnejša poteza našega naroda. Pa naj bi se svoji zemlji mogli odreči? Morali odreči? /.../ Mi nismo kulture potrebna kolonija! Naj se naš narod ne tira v obup in naj se ne ustvarja iredenta, stalna grožnja vsakega miru! Pustite nam ključe do Jadrana in prek njega do Sredozemskega morja! Pustite nam jih, ki smo si jih bili svojčas sami vzeli, pa Vam hočemo i Jadran i Sredozemstvo čuvati z zvestobo Slovencev, ki nikdar ne gane. Zvestobo hočemo vračati z zvestobo!*«¹²

Posamezni člani slovenskega dela jugoslovanske delegacije so bili aktivni tudi v različnih komisijah, ki so bile v sklopu pariške mirovne konference sklicane za reševanje problemov na nekaterih specifičnih področjih. V ekonomsko-finančno sekcijo so tako bili imenovani dr. Milko Brezigar, Alojzij Vekoslav Kisovec, dr. Janko Hacin, dr. Drago Marušič, Ivan Jerman, Emil (Milko) Kramer in Ivan Praprotnik. V vojaško sekcijo je bil imenovan Alojz Šušteršič, nekdanji avstro-ogrski kontraadmiral in brat zadnjega kranjskega deželnega glavarja dr. Ivana Šusteršiča. Ob tem je slovenska delegacija imela svojega predstavnika tudi v sekciji za železnice in promet. V slednji je namreč sodeloval Franjo Vilfan, prav tako nekdanji pomorščak avstro-ogrske mornarice. Med daleč najpomembnejše sekcije za celotno jugoslovansko delegacijo je spadala etnografsko-zgodovinska sekcija, ki jo je vodil srbski geograf dr. Jovan Cvijić. V njej so sodelovali naslednji Slovenci: dr. Franc Kovačič, dr. Matija Slavič, dr. Lambert Ehrlich, Janko Mačkovešek, dr. Ivan Marija Čok, dr. Jožef Ribarič, dr. Tomaž Šorli, prof. dr. Janko Pretnar in dr. Niko Županič.¹³

Posebno pozornost je slovenska delegacija seveda posvečala vprašanju meje s Kraljevino Italijo ter meje na Spodnjem Štajerskem in Koroškem, kjer je, kot je bilo že omenjeno, konec leta 1918 in v začetku leta 1919 prišlo do oboroženih spopadov. V želji, da bi za Koroško izborila kar se da ugoden položaj, se je slovenska delegacija obrnila neposre-

10 Več o njegovem delovanju v Parizu beri v: Benedik, M. (2002). *Lambert Ehrlich: Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20; Ehrlichova spomenica za Vatikan 14. aprila 1942*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino cerkve pri Teološki fakulteti Ljubljana.

11 Himmelreich: Slovenski člani jugoslovanske delegacije, str. 165–166.

12 *Slovenec*, 13. marec 1919, št. 60, str. 1.

13 Jenuš, Slovenska pričakovanja, str. 184–185.

dno na ameriškega predsednika Thomasa Woodrowa Wilsona. Slednji je predvsem na podlagi znamenitih 14. točk, ki jih je predstavil 8. januarja 1918 v ameriškem kongresu, za Slovence veljal kot ključni garant pri vzpostavitvi oz. ohranitvi ozemeljske celovitosti slovenskega naselitvenega območja. Eden izmed povodov za neposredno obrnitev na ameriškega predsednika je bil njegov ekspoze o Celovški kotlini, ki ga je predstavil 27. maja 1919 v Parizu. V njem je opozoril, da gospodarska meja v Celovški kotlini ni bila skladna z narodnostno. Na tej podlagi je Wilson prišel do sklepa, da je bil južni del Koroške, ki je bil tedaj pod nadzorom jugoslovanskih sil, nerazdružljivo povezan s severnim nemškimi delom. Na podlagi tega prepričanja je Wilson predlagal plebiscit za območje Celovške kotline. Istega dne, ko je Wilson predstavil svoja stališča glede Koroške, je v Parizu pripotovala posebna slovenska deputacija, ki jo je vodil dr. Janko Brejc. Ob slednjem so deputacijo sestavljali še ljubljanski knezoškof Anton Bonaventura Jeglič, dr. Karel Triller, dr. Vladimir Ravnihar, Albin Prepeluh in Rudolf Golouh.¹⁴ Slovenski predstavniki so se predvsem po zaslugi dr. Ivana Šveglja in dr. Bogumila Vošnjaka s predsednikom Wilsonom srečali dvakrat. Prvič na temo vprašanja določanja meje s Kraljevino Italijo, drugič pa na temo vprašanja pripadnosti Koroške.¹⁵

Do prvega srečanja med slovenskimi predstavniki in Wilsonom je tako prišlo že 25. aprila 1919, ko je bil na avdienco pri ameriškem predsedniku povabljen dr. Ivan Švegel. Slednji je s sabo pripeljal še dr. Bogumila Vošnjaka in dr. Gustava Gregorina. Švegel, nekdanji avstro-ogrski diplomat, ki je deloval precej časa tudi v ZDA, je na začetku avdience Wilsona opozoril, da je na območju ZDA živelo ok. 200.000 slovenskih izseljencev, med katerimi jih je mnogo naredilo zavidljive kariere in prišlo do uglednih funkcij. Nato se je začel pogovor vrteti okrog ključnega problema, zaradi česar je prišlo do srečanja med ameriškim predsednikom in slovenskimi predstavniki: italijanskih ozemeljskih zahtev. Švegel je tako Wilsona opozoril na nevarnost, da bi bil z izpolnitvijo italijanskih zahtev več kot milijon Jugoslovancev žrtvovan za italijanske ozemeljske aspiracije. Wilson se je nato v sklopu pogovora skliceval predvsem na bodoče Društvo narodov, kot varuha miru in posledično tudi manjšin. Za Slovence je v sklopu rešitve italijanskega vprašanja osrednjo vlogo igral tudi Trst. Toda prvo srečanje slovenskih predstavnikov z Wilsonom ni prineslo zelenega učinka. Kljub temu da je ameriški predsednik razumel nekatere probleme Slovencev, je Kraljevina Italija kot del »velikih petih« in na podlagi sklenjenega Londonskega memorandumu imela veliko boljši izhodiščni položaj.¹⁶

Do drugega srečanja z Wilsonom in zgoraj omenjeno posebno slovensko deputacijo, ki je v Pariz prispela 27. maja, je prišlo 5. junija 1919. Glavni namen obiska je bilo vprašanje Koroške. Svet »velikih štirih« je namreč na Wilsonov predlog 4. junija 1919 sprejel sklep, da naj o vprašanju pripadnosti Celovške kotline odloči ljudska volja. Na tej podlagi je torej padla odločitev za izvedbo plebiscita, plebiscitarno območje pa je bilo razdeljeno na cono A in cono B. Ob drugem srečanju z Wilsonom je slovensko deputacijo vodil dr. Brejc, ki je ameriškega predsednika pozdravil z znamenitimi besedami: »*Ave Wilson, Sloveni morituri te sautant!*« (*Pozdravljen Wilson, umirajoči Slovenci te pozdravljamo*).¹⁷ S simbolnim pozdravom je Brejc želel na »latinca« Wilsona narediti vtis in s tem prebiti led. Slovenski pogajalci so predsednika namreč želeli opozoriti na možne posledice, ki bi jih lahko imela izpeljava koroškega plebiscita. Toda kljub močnim argumentom slovenski deputaciji Wilsona ni uspelo prepričati, saj je še naprej zastopal svoje stališče, da je bil celovški bazen nedeljiv.¹⁸ Po srečanju z Wilsonom je dr. Janko Brejc v pismu svojemu namestniku Gregorju Žerjavu zapisal: »/J/e dal preučiti Koroško, tako ve, da so tam Slovenci, ki pa ne želijo drugega, kot da ostanejo pod Avstriji.«¹⁹

14 Lipušček, U. (2003). *Ave Wilson. ZDA in prekrjanje Slovenije v Versaillesu 1919–1920*. Ljubljana: Založba Sophia, str. 205–206 (dalje: Lipušček, *Ave Wilson*); Rahten, Dr. Ivan Schwegel, str. 705.

15 Repe, B. (2008). Vloga slovenskih politikov in diplomatov pri določanju meja. V: *ADRIAS*, zvezek 15, str. 109–118, tu 111.

16 Rahten, Dr. Ivan Schwegel, str. 702–705.

17 Lipušček, *Ave Wilson*, str. 209.

18 Prav tam, str. 209–213.

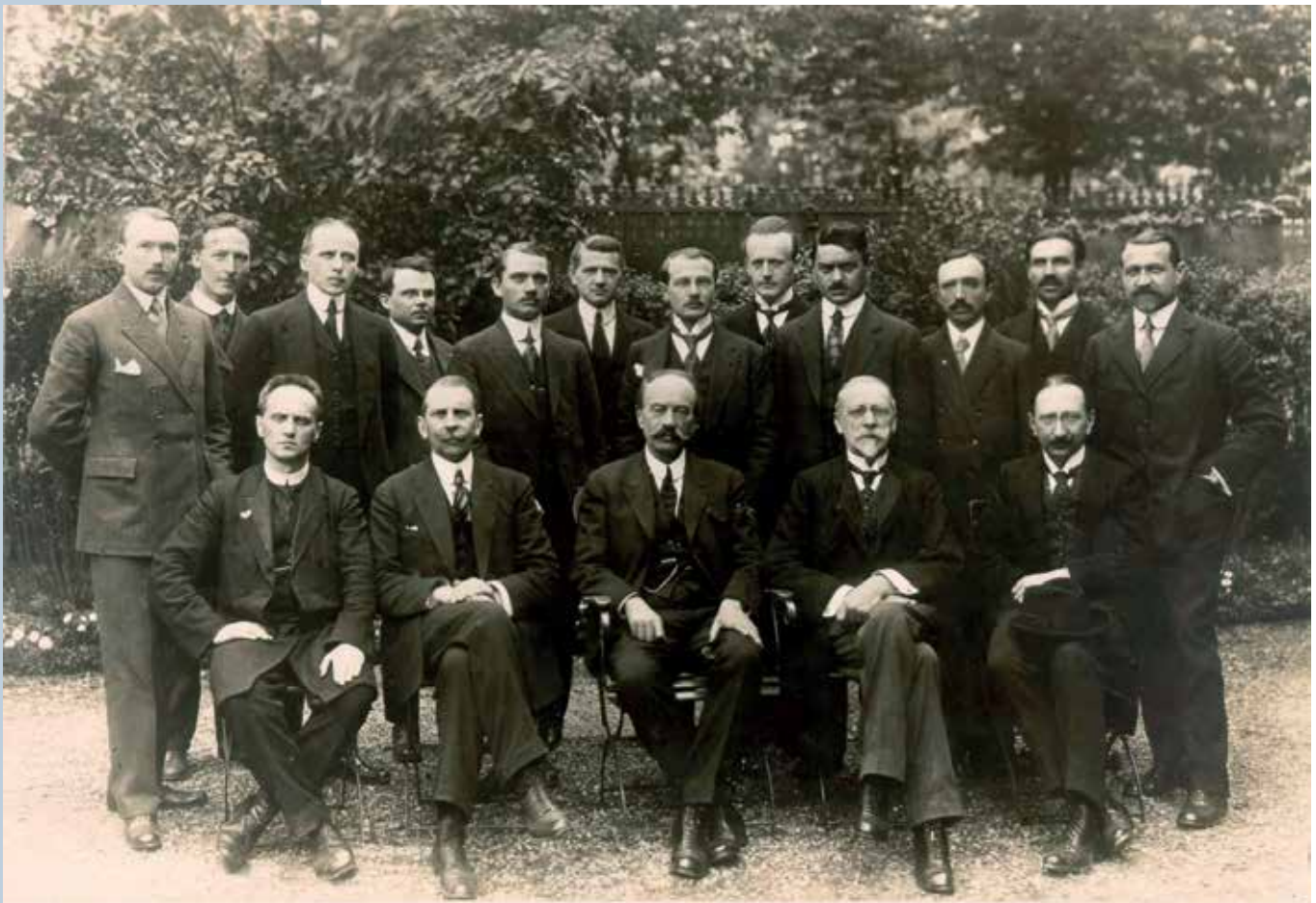
19 Rahten, Pariška mirovna konferenca in Slovenci, str. 38–39.

Kakšen na sploh je bil položaj slovenske delegacije oz. Slovencev na pariški mirovni konferenci, zelo slikovito opisujejo besede Frana Erjavca, ki je v svoji študiji o Slovencih na pariški mirovni konferenci zapisal: »*Bolj ali manj sporno se je pojavljalo namreč skoro vse slovensko ozemlje, izvzemi ljubljanskega okoliša z Dolenjsko in Štajersko južno od Celja.*«²⁰

Diplomatskim pogajanjem v Parizu je sledil podpis petih večjih mirovnih pogodb: Versajske mirovne pogodbe, sklenjene z Nemčijo 28. junija 1919; Senžermenske mirovne pogodbe, sklenjene z Avstrijo 10. septembra 1919, Neulijske mirovne pogodbe, sklenjene z Bolgarijo 27. novembra 1919, Trianonske mirovne pogodbe, sklenjene z Madžarsko 4. junija 1920, in Sevreske mirovne pogodbe, sklenjene z Osmanskim imperijem 10. avgusta 1920. Ob sklenitvi mirovnih pogodb pa je bil pomemben rezultat pariške mirovne konference tudi ustanovitev Društva oz. Lige narodov, ki je bila uradno ustanovljena 28. aprila 1919. Ključna naloga nove mednarodne organizacije je bila zagotovitev svetovnega miru in pospeševanje mednarodnega sodelovanja. Kljub prvotnim uspehom pa je Društvo narodov zaradi vedno agresivnejše zunanje politike nekaterih evropskih totalitarnih režimov po letu 1930 začelo izgubljati svoj vpliv.²¹

²⁰ Erjavec, F. (1960). *Slovenci na mirovni konferenci I. 1919–1920*. Ljubljana: Založba Slovenske Pravde: Ljubljana, str. 7.

²¹ *Slovenska novejša zgodovina. Od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, 1. del. Ljubljana: Mladinska knjiga: Ljubljana, 2006, str. 218–226.

Del slovenske sekcije pri jugoslovanski delegaciji na pariški mirovni konferenci. Fotografija je nastala leta 1919. Spodaj od desne proti levi: Bogumil Vošnjak, Gustav Gregorin, Hrvat Dinko Trinajstić, Otokar Rybař, Lambert Ehrlich. Zadař od desne proti levi: Franjo Vilfan, Milko Brezigar, Josip Ribarić, Tomaž Šorli, Janko Mačkovišek, Ivan Marija Čok, Drago Marušič, Ivan Gruden, Rudolf Steinmetz, Jurij Matej Trunk, Bruno Hugo Stare (Vir: NUK, Slovenska sekcija pri jugoslovanski delegaciji na pariški mirovni konferenci. 1919. Dostopno na: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-ETY000XN>, dostop: 10. 10. 2019).

SKLEP

Pariška mirovna konferenca Slovincem na koncu ni prinesla zadanih ciljev. Kljub dobro pripravljeni in strokovno podkovani delegaciji so bile predvsem velesile tiste, ki so s svojimi odločitvami ključno vplivale na usodo majhnega naroda. Pri tem se tudi nova domovina Slovencev, Kraljevina SHS, kljub svojemu statusu kot antantna sila ni izkazala kot dovolj dober pogajalec. Na koncu smo Slovenci na podlagi pariških sklepov izgubili skupno 39 odstotkov svojega etničnega ozemlja.²² V časniku *Slovenec* so 3. septembra 1919 sistem sklepanja mirovnih pogodb v Parizu opisali takole: »Pet mož v Parizu odločuje danes o usodi sveta in ustvarja nove zemljevide, ne da bi pri tem upoštevali upravičene želje ljudstva, se ozirali na zemljepisno lego in gospodarski položaj krajev, o čim pripadnosti odločujejo. Ententa, ki je med vojsko izjavljala, da se bori za osvoboditev narodov izpod nemškega gospodstva, trga danes zemljo narodom, ki so se sami osvobodili, in jo prisoja Nemcem. Naše lepo Primorje, naš Kras, našo Goriško hoče prisoditi Italijanu, okrnila je našo Koroško in še za ostali del stare slovenske pokrajine je določila glasovanje. Sedaj nam je tudi na Štajerskem, kjer je že itak žrtvovanih mnogo tisočev Slovencev, ugrabila Radgono z okolico ter jo prisodila Nemcem. Kakšni nagibi so pač vodili svet petorice k temu sklepu?«²³

VIRI

Slovenec, 13. marec 1919, št. 60, str. 1.
Slovenec, 3. september 1919, št. 202, str. 1–2.

LITERATURA

- Benedik, M. (2002). *Lambert Ehrlich: Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20; Ehrlichova spomenica za Vatikan 14. aprila 1942*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino cerkve pri Teološki fakulteti Ljubljana.
- Bizjak, M. (2003). Umik avstro-ogrske vojske skozi slovenski prostor novembra 1918. V: *Prispevki za novejšo zgodovino*, letnik 43/1, str. 25–37.
- Erjavec, F. (1960). *Slovenci na mirovni konferenci I. 1919–1920*. Ljubljana: Založba Slovenske Pravde.
- Himmelreich, B. (1993). Slovenski člani jugoslovanske delegacije na pariški mirovni konferenci 1919–1920. V: *Celjski zbornik*. Celje: Osrednja knjižnica Celje, str. 163–180.
- Jenuš, J. (2011). Slovenska pričakovanja in odzivi na odločitve Velikih pet. V: Rahten, A., Šumrada, J. (ur./éds.). *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev/Les Cinq Grand set la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes*. Ljubljana: CEP, ZRC SAZU, str. 177–194.
- Lipušček, U. (2003). *Ave Wilson. ZDA in prekrjanje Slovenije v Versaillesu 1919–1920*. Ljubljana: Založba Sophia.

²² Himmelreich: Slovenski člani jugoslovanske delegacije, str. 176–177; Jenuš, Slovenska pričakovanja, str. 194.

²³ *Slovenec*, 3. september 1919, št. 202, str. 1–2.

- Rahten, A. (2007). Pariška mirovna konferenca in Slovenci. V: Petrič, E. (ur.). *Slovenci v očeh imperija. Priročnik britanskih diplomatov na pariški mirovni konferenci leta 1919*. Mengeš: CEP, str. 26–42.
- Rahten, A. (2010). Dr. Ivan Schwegel in jadransko vprašanje na pariški mirovni konferenci. V: *Acta Histriae*, št. 3, str. 691–712.
- Rahten, A. (2011). Wilsonova srečanja in razhajanja s Slovenci. V: Rahten, A., Šumrada, J. (ur./éds.). *Velikih pet in nastanek Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev/Les Cinq Grand set la création du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes*. Ljubljana: CEP, ZRC SAZU, str. 195–219.
- Rahten, A. (2016). *Od Majniške deklaracije do habsburške detronizacije. Slovenska politika v času zadnjega habsburškega vladarja Karla*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Rahten, A. (2018). Med Kakanijo in Wilsonio. Poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Švegla. Celovec: CEP, Mohorjeva založba Celovec; Ljubljana: Založba ZRC.
- Repe, B. (2008). Vloga slovenskih politikov in diplomatov pri določanju meja. V: *ADRIAS*, zvezek 15, str. 109–118.
- Slovenska novejša zgodovina. Od programa Zedinjene Slovenije do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*, 1. del. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2006.
- Svoljšak, P., Antoličič, G. (2018). *Leta strahote. Slovenci in prva svetovna vojna*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Zečević, M. (1977). *Slovenska ljudska stranka in Jugoslovansko zedinjenje 1917–1921*. Maribor: Založba Obzorja.